

Laxá í Skefilstaðahreppi 1998

Bjarni Jónsson

Mars 1999

VMST/N-99002

Laxá í Skefilstaðahreppi 1998

Inngangur

Gerð var athugun á seiðastofnum á vatnasvæði Laxár í Skefilstaðahreppi 28. Ágúst 1998. Markmið þessara veiða var að fá yfirlit yfir árgangastyrkleika og útbreiðslu laxaseiða, vöxt og afkomu seiða. Á grundvelli þeirra upplýsinga er síðan mat lagt á heildarástand laxastofna á vatnasvæði Laxár og fiskræktaraðgerðir ræddar. Að lokum eru settar fram tillögur er lúta að verndun og uppbyggingu á laxastofnum árinna.

Aðferðir

Ástand seiðastofna var kannað með rafveiðum. Sumarið 1998 var rafveitt á 8 stöðum á vatnasvæði Laxár. Einum stað í Grímsá og 7 stöðum í Laxá (sjá töflur 1 og 2). Veitt var á flestum sömu stöðum og undanfarin ár (Bjarni Jónsson 1992, 1994, 1997). Stærð rafveiðisvæða var á bilinu 50m-1800m² en hún var minni á stöðum þar sem meira virtist af seiðum eða að aðstæður í ánum leyfðu ekki stærra veiðisvæði. Veidd var ein umferð á hverjum stað. Rafveiðistaðir voru valdir með það að augnamiði að fá sem heildstæðasta mynd af seiðabúskap vatnasvæðisins. Af þeim sökum er þeirri aðferð beitt að veiða sem víðast á vatnasvæðinu og rafveiðum valin staður eins og kostur er á grýttum köflum í ánum þar sem von er meiri seiðaframleiðslu og fleiri árganga laxaseiða.

Seiðasleppingar

Á árabílinu 1995-1998 hefur engum seiðum verið sleppt á vatnasvæði Laxár.

Niðurstöður rafveiða 1998

Grímsá

Í Grímsá fyrir neðan foss (stöð 7; 55x7m) veiddist aðeins eitt laxaseiði, eins árs seiði (1+) í þokkalegum holdum.

Laxá

Efsti rafveiðistaður að þessu sinni var við ármót við Ambáttará (40x15m), ekki varð þar vart við seiði.

Næst efsti rafveiðistaður var við Engjalæk (stöð 4). Veitt var í kvísl skammt ofan við ármót við Engjalæk (40x8m). Þar veiddist eitt fjögurra ára laxaseiði (4+).

Fyrir neðan Illugastaði (stöð 5; 40x15m) veiddust enginn laxaseiði.

Aðeins varð vart við vott af þriggja laxaseiðum (3+). fyrir neðan Herjólfssstaðabrá (stað 6; 60x30m).

Rafveiðistað í kvíslum á Skíðastaðeyrum (stað 6a) var sleppt vegna þess hve áin hefur rótað sér mikið þar.

Rafveitt var við Skíðastaðabrá (staður 8), en þar varð ekki vart við nein laxaseiði.

Á rafveiðistað (40x12m) við Sævarland (staður 9) veiddust þrjú laxaseiði, öll þriggja ára gömul (3+). Einnig veiddust þar þrjú tveggja ára (2+) urriðaseiði.

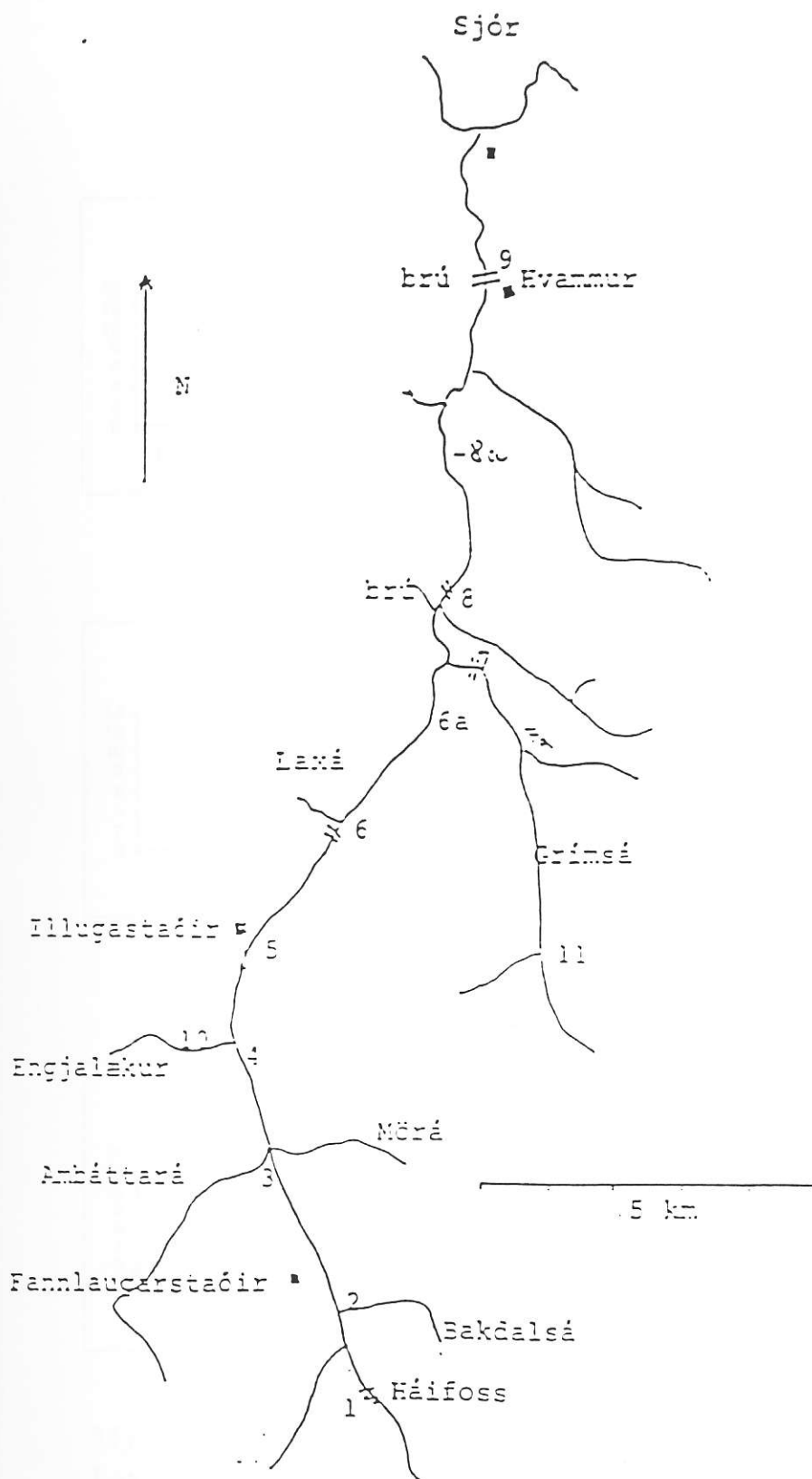
Svo lítið veiddist af laxaseiðum að ekki er sérstaklega reiknaður út þéttleiki einstakra árganga eftir stöðum eins og venja hefur verið. Rafveiðistaðir eru merktir inn á kort á mynd 1. og lengdardreifing og aldur veiddra seiða kemur fram á mynd 2.

Umræða

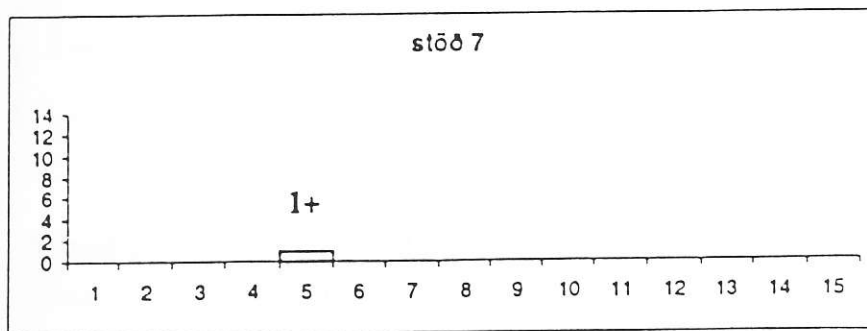
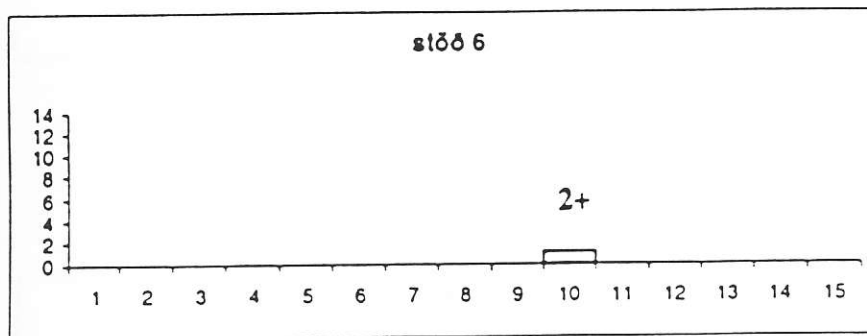
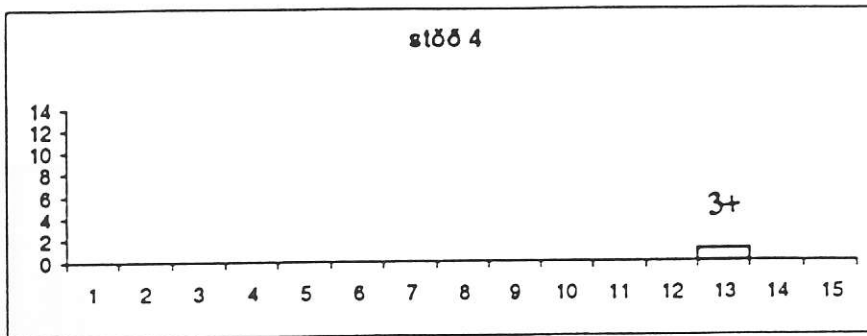
Útbreiðsla og afkoma náttúrulegra laxaseiða árið 1998

Óvenju lítið var af laxaseiðum um alla á sumarið 1998. Þetta á einnig við staði þar sem nokkuð virtist af ungum seiðum sumarið 1997, svo sem í Grímsá og við Herjólfssstaðabrú (Bjarni Jónsson 1998). Það er þó líklegt að talsvert hafi gengið til sjávar af laxaseiðum sumarið 1998.

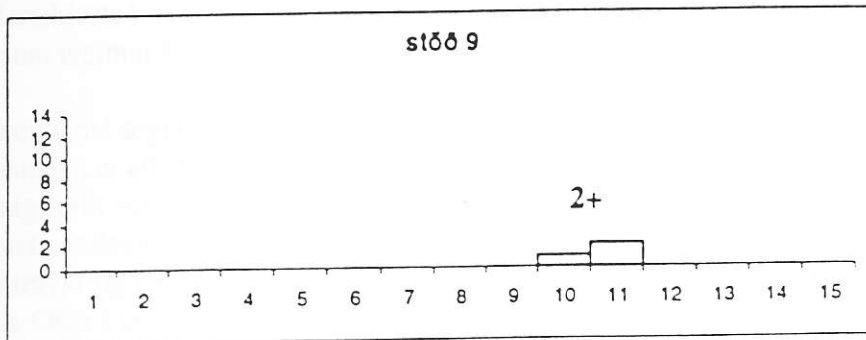
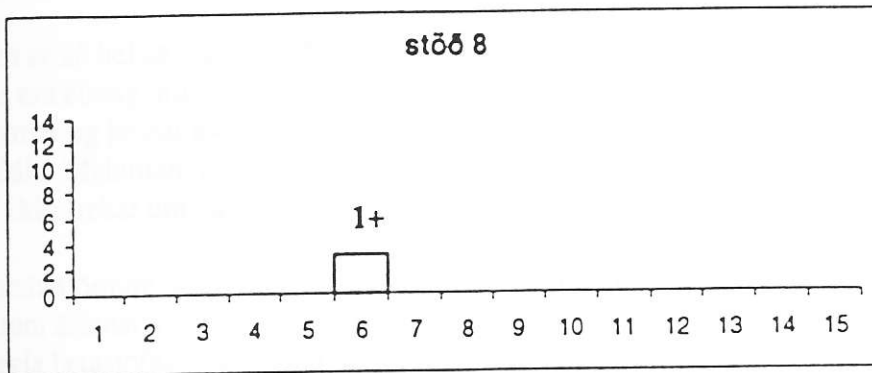
Það var ánægjulegt að veiðin á síðasta sumri, 77 laxar, var mun betri en undanfarin ár (1996 veiddust 38 laxar og 1997 veiddust 43 laxar) og vonandi er það merki um að áin sé á uppleið. Seiði þurfa hinsvegar að vera í ánni svo að hún skili af sér laxi á næstu árum. Þrátt fyrir að töluvert hafi verið eftir af fullorðnum laxi í ánni eftir veiðitíma bæði haustið 1996 og 1997, þá hafa þessir árgangar skilað litlu af sér í klaki. Með veiðitakmörkunum síðustu ár hefur tekist að tryggja að meira verði eftir af hrygningarlaxi víða í ánni. Það er því verulegt undrunarefni að ekki skuli verða vart nema við mjög takmarkað laxaklak í ánni á sama tíma. Annað hvort farast öll hrogn og seiði áður en þau komast á legg eða að fullorðni laxinn hafi verið fjarlægður úr ánni eftir veiðitíma. Ef svo er eru allar veiðitakmarkanir fyrir bfi nema að harkalega verði gripið í taumana með veiðiefirliti við ána frá því að veiðitíma líkur og þangað til hrygningartími er af staðinn. Byrjað var að verja ána síðastliðið haust og standa vonir til að þær aðgerðir skili árangri í klaki í vor. Vitað er að nokkuð var eftir af laxi í ánni síðastliðið haust sérlega ofar í ánni. Nauðsynlegt er að herða þetta eftirlit enn á komandi hausti því það mun hafa mjög alvarlegar afleiðingar fyrir laxastofna árinna ef þessari þróun verður ekki þegar snúið við. Síðar í sumar mun koma í ljós hvernig hrygning frá síðasta hausti skilar sér og ef þar verður enn brestur á, þá þarf að grípa til enn frekari aðgerða til að byggja upp laxastofna árinna. Ég legg til svipaðar veiðitakmarkanir á komandi sumri líft og því síðasta. Í haust verði svo staðan metinn frá grunni í ljósi rafveiðiniðurstaðna og veiðitalna í sumar.

Mynd 1. Yfirlit yfir staðsetningu rafveidistaða í Laxá í Skeifilstaðahreppi sumarið 1998

Mynd 2a. Lengdar og aldursdreifing veiddra laxaseiða í Laxá í Skefilstaðahreppi hinum forna í ágúst 1998.

Mynd 2b. Lengdar og aldursdreifing veiddra laxaseiða í Laxá í Skefilstaðahreppi hinum forna í ágúst 1998.

Umsögn vegna hugsanlegrar malartekju í Laxá í Skefilstaðahreppi

Í Laxá er að finna allar tegundir íslenskra ferskvatnsfiska en mest áberandi eru þó lax og bleikja. Áin hefur verið verðmæt til stangveiði og gæti það gildi hennar átt eftir að aukast á komandi árum.

Ljóst er að helsta malarsvæðið í vatnakerfinu er á Skíðastaðareyrunum. Á þessu svæði í ánni eru einnig mikilvæg uppeldisskilyrði fyrir laxa- og bleikjuseiði. Áin kvíslast um eyrarnar og þessar kvíslar eru gjarnan ekki síður mikilvæg búsvæði fyrir seiði en aðaláin. Malarnám á öðrum stöðum í vatnakerfinu er ekki til umræðu sem stendur og því ekki frekar um það fjallað hér.

Á undanförunum árum hefur orðið hrun í laxastofnum Laxár og lax horfið úr stórum hlutum árinna vegna ónægrar hrygningar. Gripið hefur verið til ýmissra aðgerða til að byggja laxastofnana upp að nýju og vonir standa til að laxastofnar árinna verði búnir að ná sér á strik innan fárra ára. Ein þeirra aðgerða sem gripið hefur verið til eru veiðitakmarkanir til að tryggja næga hrygningu laxa sem víðast um vatnakerfið. Vatnakerfið er því mjög viðkvæmt fyrir hverskonar raski um þessar mundir.

Mikilvæg hrygningarsvæði laxa eru bæði fyrir ofan og neðan fyrirhugaðan malartekjustað. Á malartekjusvæðinu sjálfu eru fyrst og fremst búsvæði fyrir seiði frá þessum tveimur hrygningarstöðum. Farleið fullorðinna laxa liggur svo um aðalána.

Almennt má segja að malartekja úr árfarvegum sé óæskileg, sér í lagi ef um mikið efnismagn er að ræða. Stórfelld malartekja skemmir uppeldissvæði fyrir seiði og getur einnig spillt veiðistöðum. Skaði verður á uppeldi seiða í Laxá í einhver ár ef möl verður tekin í verulegu magni úr ánni, því möl er á hreyfingu í ánni og malarbirgðir árinna endurnýja sig þannig. Fer þetta þó nokkuð eftir rennslismynnsri árinna á hverjum tíma. Ofan á þetta bætist að nokkum tíma tekur fyrir lífverur að nema land að nýju á röskuðum svæðum. Einnig fer nokkurt svæði ofan við malartekjusvæði á skrið, sem og gætir áhrifa neðan við malartekjusvæðið.

Ef af malarnámi verður þarf að bæta skaðan sem það veldur með ýmsum öðrum aðgerðum. Þar sem framkvæmdir myndu standa yfir nokkur ár sem og malartekjan þyrfti að vakta mjög vandlega hvaða áhrif malarnámið hefur þannig að hægt verði að bregðast við í tíma ef ástæða verður til, svo sem með að hnika til malartekjustöðum.

Forðast ber eins og mögulegt er að taka möl úr sjálfum árfarveginum eða valda miklum breytingum á flóðfarinu. Best væri ef möl er tekin að taka hana sem efst á eyrunum, fljótlega eftir að hún kemur út úr gilinu. Þar hefur áin hlaðið upp möl sem hún hleypir stundum fram í leysingum. Malarnám á þessum stað mun væntanlega valda minnstum skaða á svæðinu. Þó gæti verið hætt á að veiðistaðurinn í gilinu spillist vegna aðgerðanna. Malarnám neðar á eyrunum myndi hinsvegar valda mestum skaða þar sem áhrifin yrðu mikil á flóðfarið og reikna mætti með því að mikil hreyfing yrði á

árbotninum á stóru svæði auk þess sem meiri sveiflur yrðu í rennslisháttum árinna á löngum kafla.

Viðkvæmasti tími til malartekju er á hrygningartíma á haustinn í október og nóvember. Einnig er ljóst að malarnám hefur áhrif á skilyrði til veiði á meðan á henni stendur. Mikilvægt er að hafa náið samráð við Veiðifélag Laxár og sérfræðinga Veiðimálastofnunar um hugsanlegar framkvæmdir á svæðinu og eftir því sem verkinu er haldið áfram. Þannig verði tryggt að sem minnstum skaða sé valdið og hann bættur þannig að gagnist viðkvæmu lífríki árinna sem og þeim sem tekjur hafa af veiði í Laxá. Lagt er til að Veiðimálastofnun verði falið að gera búsvæðamat á Laxá í sumar sem hægt verði að byggja nákvæmar á við skipulag malartekju.

27. janúar 1999

Virðingarfyllt

Bjarni Jónsson
Deildarstjóri
Norðurlandsdeildar Veiðimálastofnunar